

Kuchkarov Akmaljan Ikramovich

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi Iqtisodiyotni monetar tartibga solish magistratura mutaxassisligi tinglovchisi.

Foziljonov Ibroximjon Sotvoldixo'ja o'g'li.

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti Bank ishi va investitsiyalar kafedrasida v.b. dotsenti, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy raxbar.

GLOBALLASHUV DAVRIDA MILLIY MONETAR SIYOSATNING AHAMIYATI

Annotatsiya: Savdo va moliyaviy globallashuv iqtisodiyotning dinamik o'zaro bog'liqligini o'zgartiradi. Ushbu o'zgarishlar pul-kredit siyosatini tadbir etilishiga ham ta'sir qilganligi sababli, globallashuv oqibatlarini tushunish mamlakatlar uchun juda muhimdir. Mazkur tezisda globallashuv davrida mamlakatning monetar siyosati va uning barqaror iqtisodiyotdagi ahamiyati borasida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: monetar siyosat, ochiq bozor operatsiyalari, inflatsiya, deflyatsiya, foiz stavkalarini.

So'nggi bir necha o'n yilliklar davomida milliy chegaralar bo'ylab tovarlar, xizmatlar, texnologiyalar, kapital va axborot almashuvi tez sur'atlar bilan faollashdi. Natijada, individual iqtisodiyot dunyoning qolgan qismi bilan tobora ko'proq integratsiyalashgan. Savdo va moliyaviy globallashuv iqtisodiyotning dinamik o'zaro bog'liqligini o'zgartiradi, masalan, ularning xorijiy zarbalarga ta'sirini oshirish va xalqaro xatarlarni taqsimlashni osonlashtirish. Ushbu o'zgarishlar pul-kredit siyosatining uzatilishiga ham ta'sir qilganligi sababli, globallashuv oqibatlarini tushunish mamlakatlar uchun juda muhimdir.

Globallashuv davrida monetar siyosatning ahamiyati beqiyosdir. Bugungi kunda global iqtisodiy muammolar, masalan, inflyatsiya, deflyatsiya va iqtisodiy o'sish darajalarining o'zgarishi maqbul monetar siyosatni talab etadi. Har bir mamlakat o'z iqtisodiy vaziyatiga mos ravishda pul ta'minotini nazorat qilib, iqtisodiy barqarorlikni saqlashga harakat qilmoqda.

A.A.Gurevichning "Monetar siyosat: nazariya va amaliyot" nomli asarida monetar siyosatning nazariyasi va amaliyoti, shu bilan birga, monetar siyosatning globallashuv davridagi ahamiyati va uning barqaror iqtisodiyotga ta'siri borasida bayon etilgan.

Bundan tashqari, A.V.Tihonovning "Rossiyada monetar siyosat" nomli asarida Rossiya Federatsiyasidagi monetar siyosatning rivojlanishi va uning zamonaviy holati, iqtisodiyotga ta'siri hamda ahamiyati haqida ilmiy qarashlar tadqiq etilgan.

Ingliz tadqiqotchisi Tomas J.Sargentning "Monetar siyosat, inflatsiya va biznes sikli" nomli ilmiy asarda zamonaviy globallashuv jarayonida monetar siyosatning inflatsiya va biznes sikllariga ta'sirini hamda ahamiyatini ochib bergan.

Markaziy banklar, o'z navbatida, foiz stavkalarini boshqarish, ochiq bozor operatsiyalarini o'tkazish va an'anaviy bo'lmagan monetar vositalardan foydalanish orqali iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishga intilmoqda. Ushbu jarayon, ayniqsa, pandemiya davrida muhimligi yanada ortdi, chunki ko'plab davlatlar iqtisodiyotni tiklash uchun keng miqyosli stimulyatsiya dasturlarini amalga oshirishga majbur bo'lishdi.

Shuningdek, monetar siyosat nafaqat ichki iqtisodiy muammolarni hal qilishda, balki xalqaro savdo va investitsiyalarni qayta tiklashda ham muhim rol o'ynaydi. Shunday qilib, globallashuv sharoitida monetar siyosat iqtisodiy barqarorlik va o'sishni ta'minlash uchun zarur vosita sifatida chiqadi.

Globalashuv davrida monetar siyosatning ta'siri, shuningdek, valyuta kurslarining o'zgarishi bilan ham bog'liq. Mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalar kuchaygan sari, bir mamlakatdagi monetar siyosatning ta'siri boshqa mamlakatlarga ham o'tishi mumkin. Masalan, bir mamlakatda foiz stavkalarining oshishi xorijiy investitsiyalarni jalb qilishi, ammo eksportga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun, markaziy banklar xalqaro darajadagi o'zgarishlarni hisobga olib, nazorat choralari ko'rish zarur.

Bundan tashqari, monetar siyosat iqtisodiy qatlamlarning barqarorligini ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi. Inflyatsiya darajasi yuqori bo'lsa, bu aholi farovonligiga va bizneslarni rivojlantirishga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, markaziy banklar inflatsiyani nazorat qilish uchun pul ta'minotini qisqartirish va foiz stavkalarini oshirish kabi chora-tadbirlarni qo'llaydi. Boshqa tomondan, deflyatsiya yoki iqtisodiy o'sishning sekinlashishida esa, iqtisodiyotning tiklanishiga yordam berish uchun pul siyosatini kengaytirish lozim.

Shunday qilib, globallashuv sharoitida davlatlar o'z monetar siyosatini muvofiqlashtirib, xalqaro muvozanatni ta'minlashga harakat qilmoqda. Bu jarayon, faqat iqtisodiy o'sish uchun emas, balki jamiyatlararo iqtisodiy adolatni ta'minlash uchun ham zarurdir. Ahamiyatli tomoni shundaki, samarali monetar siyosat davlatlararo aloqa va hamkorlikni kuchaytirishda asosiy omil hisoblanadi.

O'zbekistonda monetar siyosat, mamlakat iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Markaziy bankning pul-kredit siyosati, inflyatsiyani nazorat qilish va barqarorliklikni ta'minlash orqali milliy iqtisodiyotning muvozanatini saqlashni maqsad qiladi. O'zbekistonning iqtisodiyoti o'ta turli sohalar va tarmoqlardan iborat bo'lgani sababli, monetar siyosatning ta'siri har bir sektor uchun farq qiladi.

Monetar siyosatning asosiy instrumentlaridan biri foiz stavkalaridir. Foiz stavkalarining o'zgarishi, to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalarni rag'batlantirishi yoki qiyinlashtirishi mumkin. Yana bir muhim omil — milliy valyutaning barqarorligi. O'zbekistonga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish uchun valyuta kursining barqarorligi zarur, chunki bu investorlar uchun risklarni kamaytiradi.

Zamonaviy global iqtisodiy sharoitda, O'zbekistonda monetar siyosatning muvaffaqiyati, hamkor mamlakatlar bilan iqtisodiy aloqalarni mustahkamlashga ham bog'liq. Tashqi iqtisodiy omillar, masalan, energiya narxлари va biznes muhitining yaxshilanishi, o'z navbatida, milliy iqtisodiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli, monetar siyosat nafaqat ichki iqtisodiy holatni yaxshilash, balki xalqaro iqtisodiy aloqalarni rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega.

Monetar siyosatga oid zamonaviy adabiyotlar tahlili iqtisodiy nazariyalar va amaliyotlar o'rtasidagi muhim bog'lanishni yoritadi. Mazkur adabiyotlarda, monetar siyosatning iqtisodiy o'sish, inflyatsiya darajalari va bozor ishonchini shakllantirishdagi ta'siri ko'rsatilgan. Ayniqsa, Markaziy banklarning qarorlari va ularga ta'sir etuvchi omillar o'rganiladi. Xususan, yangi monetar nazariyalar, masalan, "inflatsiya maqsadlari" va "monetar qoidalar" konseptlari zamonaviy iqtisodiy sharoitlarda qanchalik samarali ekani tahlil qilinmoqda.

O‘zbekiston misolida, monetar siyosatning o‘zgarishlari va ularning ijtimoiy-iqtisodiy hayotga ta'siri alohida e'tiborni sabablarini keltirish kerak. Adabiyotlar bo'yicha, 2017-yildan keyin amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar, tenglik va barqarorlikni ta'minlash maqsadida qilinayotgan monetar siyosat strategiyalarini tahlil qilish uchun muhim kontekst yaratmoqda. Bu islohotlar faqat iqtisodiy tomonlama emas, balki ijtimoiy ahvolga ham ta'sir ko'rsatmoqda.

Monetar siyosat inflyatsiya darajasini nazorat qilish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi. Barqaror narxlar iqtisodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlaydi va investorlar uchun ishonchli muhit yaratadi. O‘zbekiston Markaziy Banki pul massasini boshqarish orqali iqtisodiyotni tartibga soladi. Bu, o‘z navbatida, kreditlash, investitsiyalar va iste'mol xarajatlariga ta'sir qiladi.

Monetar siyosat valyuta kursining barqarorligini ta'minlashda muhimdir. Barqaror valyuta kursi eksport va importni boshqarishga yordam beradi, bu esa iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, shuningdek, monetar siyosat orqali foiz stavkalarini nazorat qilish imkoniyatlari mavjud. Past foiz stavkalari investitsiyalarni rag'batlantiradi va iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlaydi. Monetar siyosat aholi daromadlari va xarid qobiliyatini saqlashda muhim rol o'ynaydi. Inflyatsiya darajasini nazorat qilish orqali aholi farovonligi oshishiga sabab bo'ladi.

Milliy monetar siyosat xalqaro iqtisodiy aloqalar va savdo bilan bog'liq bo'lgan masalalarni hal qilishda muhimdir. Bu, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va mamlakatning global iqtisodiyotdagi o'rnini mustahkamlashga yordam beradi.

Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, mamlakatda monetar siyosat iqtisodiy barqarorlik, o'sish, ijtimoiy farovonlik va xalqaro aloqalarni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. O‘zbekistonda monetar siyosat iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, inflyatsiyani nazorat qilish, pul massasini boshqarish, valyuta kursini barqarorlashtirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu siyosat orqali aholi farovonligini oshirish, investitsiyalarni jalb qilish va xalqaro iqtisodiy aloqalarni rivojlantirish imkoniyatlari yaratiladi. Umumiy xulosa chiqarsak, O‘zbekistonning monetar siyosati mamlakatning iqtisodiy rivojlanishini ta'minlovchi asosiy vosita sifatida xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. A.A.Gurevich, Monetar siyosat: nazariya va amaliyot.: M, 2001
2. A.V.Tihonov, Rossiyada monetar siyosat.: M, 2010.
3. Tomas J.Sargent, Monetar siyosat, inflatsiya va biznes sikli.: Oxford University, 2008.
4. A.V.Kolesnikov, Monetar nazariya va siyosat.: Вестник Института экономики Российской академии наук, 2014.
5. Carl E. Walsh, Monetar nazariya va siyosat.: MIT Press, 2017.